

¹ Tekst en foto's Ruud en Ina Metselaar – www.comomeerinfo.nl

Isola Comacina

Hoe er te komen

U kunt het eiland bereiken met de taxiboot vanuit Ossuccio of met de schepen van de Navigazione Lago di Como. De toegangskaartjes koopt u in Ossuccio in het gebouw waar het museum Antiquarium is gevestigd, vrijwel naast de kerk van Santa Maria Maddalena. Als u met de auto komt, vindt u schuin tegenover de ingang een parkeerplaats en parkeergarage. De autobus C10 tussen Como en Colico heeft een halte naast de ingang. Als u van het kaartjesbureau omlaag naar het meer loopt, vindt u daar de taxiboot.

Het eiland is toegankelijk van 21 maart tot 31 oktober

De geschiedenis van het eiland Comacina

Het eiland wordt al genoemd in de tijd van Julius Caesar, toen er een fort was ter bescherming van de Via Regina. Uit opgravingen blijkt dat er in de tijd van de Romeinen een grote villa of tempel heeft gestaan en sommige historici onderstellen dat hier één van de villa's van Plinius stond. In de 5e eeuw liet de bisschop van Como, Sant'Abbondio, de kerk van Sant'Eufemia bouwen op de ruïnes van een tempel voor Giove Capitolino. In de loop der jaren kreeg het versterkte eiland een toenemende politiek- economische betekenis. Het kreeg de bijnaam *Castello* en werd een citadel met kerken en huizen, omringd door een hoge muur. Twintig jaar lang heerste hier de "Magister Militum", Francione, in naam van de Byzantijnse keizer. Zes maanden lang wist het eiland de aanvallen te weerstaan van de Longobarden onder Autari, voordat het in 585 capituleerde. In 591 vond Gaidulfo, hertog van Bergamo, hier een schuilplaats tot hij werd verslagen door Agilulfo. Na een schisma in de kerk vestigde de afgescheiden bisschop van Como, Agrippino, hier zijn zetel, tot zijn dood in 616. Hierna kwamen als vluchtelingen Cuniperto, die in 690 werd aangevallen door Alachi, hertog van Trento, en van 701-702 Asprando, aangevallen door koning Liutprando, en vervolgens de zonen van Berengario, totdat Waldo, bisschop van Como, de forten innam. Buiten deze edelen met hun hofhouding en rijkdommen, vestigden zich ook rijke families uit Como op het eiland, waardoor het de naam "Crisopoli" kreeg, de vulgarisatie van "Crysopolis", d.i. "Stad van Goud". In de 10^e eeuw nam het deel aan de strijd tussen keizer Otto I en de koning van Italië, Berengario II. Iets later werd het een welvarende "Libero Comune", met bezittingen op het vaste land. Het eiland nam deel aan de 10-jarige oorlog tussen Como en Milaan (1118-1127), waarbij het samen met Gravedona, Menaggio en Bellagio de kant van Milaan koos. In 1119 leden ze een nederlaag tegen de troepen van Como en verloren daarbij vrijwel hun gehele vloot, die meer dan 100 schepen omvatte. Toch hernamen ze spoedig de strijd. In 1124 liep Gravedona over naar Como en werd er beleg geslagen voor het eiland. Een jaar lang werd er een bloedige strijd geleverd, waarbij de eilandbewoners onverwachtse landingen uitvoerden en er vele scheepsgevechten werden geleverd. De troepen van Como behaalden enkele successen, maar in 1127 wist het Isola, versterkt door troepen uit Milaan, Como te verslaan.

¹ Verzoeken om toezending per email aan: r.metselaar@comomeerinfo.nl

Op 27 augustus van dat jaar trokken de troepen Como binnen, plunderden de stad en slechtten de muren. Na deze overwinning nam de macht van de eilandbewoners verder toe ten koste van Como. De stad zocht op wraak en toen 17 jaar later keizer Frederik I, Barbarossa, Italië binnentrok, wist Como zijn gunst te krijgen. Barbarossa versloeg en verwoestte eerst Milaan en versterkte vervolgens de stad Como. De Tre Pievi kozen ook de kant van de keizer, waardoor het eiland er alleen voorstond en na een zware strijd in 1169 werd verslagen. De troepen van Como verwoestten alles wat op het eiland was te vinden, inclusief de zes kerken en het klooster. Ze gingen zo beestachtig te werk dat Como door paus Alexander III ge-excommuniceerd werd. De bisschop van Como vervloekte het eiland met de woorden: “Nooit zullen de kerkklokken meer klinken, noch zal men hier herbouwen, niemand zal meer oorlog voeren op straffe van de dood”. Keizer Barbarossa verbood bij decreet in 1175 de herbouw van het eiland. De rijken van het eiland vluchtten naar Varenna, dat de naam “Insula Nova”(Nieuw eiland) kreeg, de meeste burgers vluchtten naar het vaste land in de omgeving van het eiland. Het eiland heeft zich van deze nederlaag nooit meer hersteld. Eerst vanaf de 16^e eeuw, toen er veel mensen heen vluchtten om aan de pest te ontkomen, kwam er weer een kerk op het eiland, de San Giovanni Battista (Johannes de Doper).

In de 20^e eeuw wordt het eiland herontdekt: in 1919 krijgt de koning van België het bij testament en hij schenkt het weer aan de Italiaanse regering. De regering vertrouwde het toe aan de Accademia di Brera, die er archeologisch onderzoek startte. In 1937 ontwierp de architect Pietro Lingeri drie huizen voor kunstenaars, in de rationalistische stijl².

² Zie Nieuwsbrief 6(2014) en 3(2015)

Een rondwandeling over het eiland

Als u uit de taxiboot stapt, komt u op een voetpad dat rechts omhoog naar een bar en een restaurant leidt en waar ook de steiger van de schepen van de Navigazione Lago di Como is. Voor onze rondwandeling gaan we echter links omhoog, langs een hokje waar ook toegangskarten verkrijgbaar zijn.

Het complex van de heiligen Faustino en Giovita

Rechts aanhoudend bereiken we het complex van de heiligen Faustino en Giovita (nr. 7). U vindt ter plaatse een kaart waarop de reconstructie van het complex is geschetst.

Complex van de heiligen Faustino en Giovita

De kerk wordt in een document uit 994 genoemd als benedictijner vrouwenklooster. Aangenomen wordt dat de tweedelige apsis, zoals hiernaast afgebeeld, geassocieerd was met de martelaar Faustino en zijn broer Giovita.

Huizen voor kunstenaars

Als we het pad vervolgen komen we bij drie huizen die in 1937 door Pietro Lingeri werden ontworpen in de rationalistische stijl. De drie huizen, voltooid in 1940, hebben hetzelfde grondplan met op de begane grond een eetkamer, keuken en een studio met de dubbele hoogte, en op de eerste verdieping een slaapkamer en badkamer.

Het huis is typerend voor de rationalistische stijl in Como en rond het meer, met elementen uit de landelijke architectuur, zoals de houten balkons, de horizontale vensters met houten omranding en wanden in glacement. Toen Lingeri de huizen ontwierp stond het rationalisme al sterk onder druk van de neoklassieke school van Piacentini en werden de architecten steeds meer gedwongen deze kant op te gaan. In deze huizen probeert Lingeri de twee stijlen met elkaar te verzoenen door de weg te volgen die Le Corbusier eerder had aangegeven.³

Het project dateert uit 1920, toen het eiland door Augusto Caprani bij testament aan de Belgische koning Albert I was geschonken uit solidariteit met het door WO I zwaar getroffen België. De koning schonk het op zijn beurt aan de Italiaanse staat, waarna die het onderbracht bij de Accademia di Brera⁴. De huizen waren bedoeld voor een kortstondig verblijf van Italiaanse en Belgische

³ Zie Nieuwsbrief 6(2014)

⁴ Accademia di Brera is de Academie voor Schone Kunsten in Milaan, opgericht in 1776 door Maria Teresa van Oostenrijk

kunstenaars. In de jaren negentig waren de huizen echter verlaten tot ze in 2009-10 werden gerestaureerd en weer hun oude bestemming verkregen.

We vervolgen de wandeling over het voetpad met onderweg mooie uitzichtpunten en komen bij de verzameling gebouwen (nrs. 1, 3) bij de kerk van Johannes de Doper (nr.2).

De kerk van San Giovanni Battista

De kerk van San Giovanni Battista

Op de plaats van de huidige kerk van Johannes de Doper hebben eerder ten minste drie religieuze gebouwen gestaan. Het eerste dateert al uit de Romeinse tijd, de andere uit de Middeleeuwen. Het huidige gebouw is in de 17^e eeuw gebouwd en het interieur is 18^e-eeuws. Het is in 2008 gerestaureerd en opnieuw gewijd en wordt thans weer voor kerkdiensten gebruikt. Binnen de kerk kunnen we omlaag naar de crypte uit de Romeinse tijd.

Vloermozaïek en wandschildering in de doopkerk

De doopkerk

Een van de meest interessante gebouwen is de doopkerk met een dubbele apsis. De structuur werd in 1958 opengelegd door L. M. Belloni. Het gebouw met afmetingen 16x7 m, dateert uit de 5^e eeuw. We zien er een vloermozaïek waarvan alleen een afbeelding van een vis is overgebleven en de muur is gedecoreerd met gekleurde, geometrische patronen. Het mozaïek en de muurschilderingen zijn tussen de 8^e en 9^e eeuw aangebracht. Het doopvont, bedoeld voor de doop van volwassenen door onderdompeling, had een achthoekige vorm en bestond uit baksteen bekleed met marmer. In de hoge middeleeuwen werd de dubbele apsis gebouwd, terwijl toen het schip een venster kreeg met Moltrasiostenen. De doopkerk werd tegelijk met de andere gebouwen in 1169 verwoest.

Doopvont

De kerk van Sant'Eufemia

De overblijfselen die we nu zien van de kerk van de heilige Eufemia zijn van het gebouw dat in 1031 door bisschop Litigero van Como werd gesticht en dat in 1169 werd verwoest. Bij de opgravingen bleek onder dit gebouw al een vroegchristelijke kerk gestaan te hebben uit de Romeinse periode. We hebben te maken met een grote basiliek met afmetingen 22x62 m en drie schepen, van elkaar gescheiden door achthoekige zuilen in metselwerk. Ieder schip werd afgesloten met een halfcirkelvormige apsis. Het priesterkoor was verhoogd en had een centrale trap met 9 treden en twee kleine trapjes aan de zijkanten, die naar de crypte leidden. Door de verhoging van het terrein ligt de linker apsis iets hoger in vergelijking met de rechter, die op het niveau van het schip lag. Vóór de voorgevel was een atrium met zuilen, terwijl links een trap de verbinding legde met het complex van S. Giovanni en de doopkerk.

Binnen de kerk werden een aantal fragmenten van Romeinse en vroegchristelijke teksten en van fresco's uit de Romeinse kerk gevonden. Deze worden nu bewaard in het Antiquarium.

Sant'Eufemiakerk

Casa Torre

Het voetpad dat links langs de kerk van Johannes de Doper loopt, het 'Sentiero di S. Eufemia', daalt af tot dicht bij het meer en gaat langs de resten van een middeleeuwse toren (nr. 4). De toren die ongeveer uit de 11^e-12^e eeuw dateert, heeft een oppervlak van 5x5 m en is nu nog ongeveer 3 m hoog. Het is een van de weinige resten van de woningen die voor de verwoesting op het eiland stonden.

Ook langs het pad met de naam 'Viale del Poeta' en in de omgeving van de Santa Maria del Portico staan nog resten van de vroegere bewoning.

Santa Maria del Portico

We volgen vanaf de kerk van Johannes de Doper het voetpad 'Sentiero archeologico' en komen dan bij bovengenoemde kerk. In een document uit 1145 wordt de portico van deze kerk al genoemd. De kerk had een enkel schip van 30x9,7 m en een halfcirkelvormige apsis. Aan de voorkant was een rechthoekige bouw, die het portico vormde. De muren en de vloer waren uit grijze kalksteen uit het nabije Moltrasio gebouwd. De resten die we nu zien dateren uit de 11^e – 12^e eeuw, maar liggen op een eerdere kerk uit de 5^e eeuw. Delen van fresco's en van glaswerk die bij de opgravingen van 1958 werden gevonden, worden bewaard in het Antiquarium.

Apsis van de kerk van Santa Maria col Portico

Resten van de kerk van San Pietro in Castello

San Pietro in Castello

Verder doorlopend, nemen we bij de splitsing het pad rechts en komen dan bij de ruïnes van kerk van San Pietro in Castello. De kerk wordt genoemd in een testament uit 1129. De kerk die boven op een rotsplateau ligt, had een enkel schip en een halfcirkelvormige apsis, de afmetingen waren 22x8 m. Ze is gebouwd op resten van een eerdere structuur die te maken had met het versterkte gebied dat de naam 'castello' droeg.

Als we het pad verder volgen, komen we weer bij de kerk van San Faustino en Giovita en daarna gaat het pad omlaag naar de steiger van de boot naar het Antiquarium. Ook kunt u nog doorlopen naar de bar of het daarboven liggende restaurant.

Gezicht op het Antiquarium en de klokkentoren van de kerk van Santa Maria Maddalena in Ossuccio

Het Hospitalis de Stabio en het Antiquarium

Op de foto zien we het gekleurde gebouw waarin het kaartenbureau en het museum Antiquarium zijn ondergebracht. Rechts onder is ook de steiger te zien van waar de taxiboot naar het eiland vertrekt. Achter het gebouw is de prachtige gotische kerktoren zichtbaar.

Het gebouw maakte deel uit van het Hospitalis, een plaats waar armen en pelgrims onderdak konden krijgen. Het eerste document waarin het wordt genoemd dateert uit 1169, waarin ook de kerk van Santa Maria Maddalena voorkomt. Eerst viel de exploitatie van het gebouw onder een diaken, maar in 1496 werd het door paus Alexander VI overgedragen aan de familie Giovio.

In 1898 werd een deel van het gebouw gebruikt als gemeentehuis, terwijl in het overige deel woningen en stallen waren. Toen in 1907 de laatste afstammeling van de familie Giovio overleed,

kreeg het een religieuze bestemming tot 1969, toen er een timmerwerkplaats en olijvenpers in kwamen. In de jaren '90 werd het gerestaureerd en werd hier het bezoekerscentrum en het museum Antiquarium gevestigd. In het museum vinden we de voorwerpen die werden gevonden bij het archeologisch onderzoek dat in de jaren 1958 tot 1978 plaats vond op het eiland door Luigi Mario Belloni en zijn echtgenote Mariuccia Zecchinelli.

De Heilige Graal

Onder de lokale mythes komt ook het verhaal van de Heilige Graal voor.

Tijdens het Laatste Avondmaal nam Jezus het brood, brak het, verdeelde het en zei: 'dit is mijn lichaam, neem het'; zo ook de kelk en zei: 'drink allen, want dit is mijn bloed van het nieuwe verbond dat voor velen wordt vergoten'. Een van zijn volgelingen, Jozef van Arimathea zou bij de kruisiging

die zelfde beker bij zich hebben gehad en daar het Bloed van Jezus mee hebben opgevangen nadat de speer van de Romeinse soldaat Longinus even in de zijde van Jezus had geprikt om te kijken of deze nog leefde. Jozef verliet Palestina en vluchtte met de Heilige Graal naar Brittannië, waar deze vijf eeuwen lang werd bewaard door de priesters van de kerk Aqua Sulis. Toen in de zesde eeuw de legers van de barbaren naderden, wilde men de beker naar een veiliger plaats brengen. Een priester ging met de beker op weg naar Rome, maar toen hij bij het Isola Comacina was gekomen, kon hij niet verder door de invasie van de Longobarden. Aan de Graal wordt ook toegeschreven dat het eiland zo lang stand kon houden tegen de Longobarden en ter ere daarvan werd op het eiland een kerk gebouwd. Na de val van het eiland probeerde men de beker in veiligheid te stellen en werd ze op een vergeten plaats in het Val Codera verborgen, waarna men alle sporen is kwijt geraakt.

Afbeelding uit 1917 uit het boek van Arthur Rackham 'Koning Arthur en de Ridders van de Ronde Tafel'

